

Citronenimi Savinermik Suliniutip Teknikkitiguunngitsumik Eqikkarnera

Akuersissut 2007/02

Akuersissummik piginnittut
Bedford (No. 3) Limited
(Ironbark Zinc Limited-imit tamakkiisumik pigineqartoq)

INUIAQATIGIINNUT SUNNIUTISSANIK NALILERSUINEQ

2015
Naqq. 8

Suliarinnittut

**Ironbark Zinc Limited
Level 1
350 Hay Street
Subiaco 6008
Western Australia
Tel.: + 61 8 6461 6350**

aamma

**Grontmij A/S
Granskoven 8
DK-2600 Glostrup
Denmark
Tel: + 45 4348 6060**

Naqq. Nr	Saqqummersinnerata ullua	Naqqissukat ingerlateqqinneqarfiisa nassuiarneri
01	Maaji 2014	Nalunaarusiaq allaqqitassiaq MIMR-imut paasissutissiissut nassiunneqarpoq (Tuluttut)
02	Juuni 2014	Inaarutaasumik nalunaarusiaq MLSA-mut nassiunneqarpoq (Tuluttut, Qallunaatut, Kalaallisut)
03	Oktoberi 2014	Akuersissummik qinnuteqaammut ilanngullugu nassiunneqarpoq tuluttut, danskisut kalaallisullu.
04	Februaari 2015	Qinnuteqaammi MRA-mit oqaaseqaatit ilanngunneqarput nassiunneqaqqippog
05	Martsi 2015	Qinnuteqaammi MRA-mit oqaaseqaatit ilanngunneqarput nassiunneqaqqippog
06	Aprili 2015	Qinnuteqaammi MRA-mit oqaaseqaatit ilanngunneqarput nassiunneqaqqippog
07	Maaji 2015	Qinnuteqaammi MRA-mit oqaaseqaatit ilanngunneqarput nassiunneqaqqippog
08	Maaji 2015	MILT-mit oqaaseqaatit ilanngullugit pisortatigoortumik tusarniaassutigineqarnissaanut nassiunneqarpoq

Imarisai

1	TEKNIKKIMUT TUNNGASSUTEQANNGITSUT PINGAARTUT NAALISARNERAT	1
1.1	Kalaallit Nunaannut iluaqutissat eqikkarneri	2
2	ISN-IMUT TUNNGAVILERSUUTIT	3
3	PIAREERSARNEQ PERIUTSILLU	3
4	SUNNIUTIT MISISSOQQISSAAARNERANNI PERIUTSIT	3
5	INATSISIT	4
6	SULIARINIAKKAMUT NASSUIAAT	4
6.1	Aatsitassat suliareqqinneri	6
7	SUMIIFFIK MISISSUIFFIUSOQ	6
8	INUIAQATIGIINNI KILLILISSUTINUT ATATILLUGU PISSUTSIT NASSUIAFFIGINERAT	7
8.1	Inuiaqatigiit agguataarnerisa allaatigisaanerat	7
8.2	Kulturikkut pingaartitat pinngortitamilu pisuussutit	7
8.3	Takornariaqarneq	8
8.4	Inuiaqatigiinni aningaasaqarniarnikkut pissutsit	8
8.5	Ilinniartitaaneq	8
8.6	Peqqinnissaqarfik	9
9	SUNNIUTAASINNAASUT	10
9.1	Suliffissaqarneq	10
9.2	Suliffissuaqarneq Niuernerlu	13
9.3	Sulisunik angallasserit	14
9.4	Immikkoortortaqarfinnik allanik akerleriissuteqarneq ataqatigiissumillu suleqateqarneq	14
9.5	Akissarsiat qaffanneri	15
9.6	Akileraarutit isertitallu	15

9.7	Ilinniartitaaneq piginnaanngorsarnerlu	15
9.8	Attaveqaaqatigiinnissamut periarfissat pioreersut Pisortaqaarfiillu sullissineri	16
9.9	Inuiaqatigiit agguataarnerat allaatigisaanerallu innuttallu amerlassusaat	17
9.10	Inuit akornanni akerleriinnerit	17
9.11	Eqimattat sunnertijasut	17
9.12	Pinerluttuliornerit	17
9.13	Sulinerup nalaani peqqissuseq ajutoortoqarsinnaaneralu	18
9.14	Peqqissuseq – innuttaasut peqqissusaat	18
9.15	Kulturikkut Pinngortitamilu Eriagisat	19
9.16	Sunniutit annertusiartorsinnaasut	19
10	SUNNIUTIT ATATSIMUT ISIGALUGIT TAKUSSUTISSIINEQ	20
11	SUNNIUTINIK ANNILLISAASSUTISSATUT SIUNNERSUUTIT	22
11.1	Innuttaasut Peqataatinneqarnerat	27

Takussutissiat

<i>Takussutissiaq 1-1 aarleqqutigisanik nalinersuinerit qalipaasersorneri</i>	20

Nalunaarsuiffiit

Nalunaarsuiffik 10-1 Sumiiffimmi sunniuteqarfigineqarsinnaasumi sunniutissat missingersorneqarneri.....	21

Isumasiuutit aamma Naalisakkat

Oqaasertat Naalisaaneq	imaluunniit	Nassuiaat
<i>APP</i>		Aalisartut Piniartullu Peqatigiiffiat
<i>AVATAQ</i>		Kalaallit Nunaani avatangiisit aamma pinngortitaq pillugit peqatigiiffik
<i>Baseline Study</i>		Tunnngaviusumik misissuinerup allaaserai inuiaqatigiinni aningaasaqarneq aamma inuiaqatigiinni pissutsit sammisani suliniummit sunnerneqarsinnaasuni, suliniutip aallartinginnerani. Tunnngaviusumik misissuineq atorneqartarpoq aatsitassarsionermi sunniutit ilimagineqartut suussuserniarlugit.
<i>BAT</i>		Periaatsit Pissarsiarineqarsinnaasut Pitsaanerpaat (BAT)
<i>BIP</i>		Iluaqutissanut Sunniutinullu Pilersaarut (BIP) – Pilersaarut pilersitsiniarnerit siunnersuutigineqartut piviusunngortinnissaannut aamma sulinimmit iluaqutissat pitsanngorsarneri kiisalu sunniutit ajortunik annikillisaaneq imaluunniit pinaveersaartitsineq. Iluaqutissanut Sunniutinullu Pilersaarut (BIP) allaqitassiaq Sunniutissat Iluaqutissallu pillugit Isumaqatigiissummut (IBA) aallarnerfiussaaq. Iluaqutissanut Sunniutinullu Pilersaarut (BIP) inaarutaasoq Sunniutissat Iluaqutissallu pillugit Isumaqatigiissummi ilanngunneqassaaq.
<i>DKK</i>		Danskite aningaasaat, danske kroner
<i>DWT</i>		Usinnaasat killingat tonsit – Usinnaasat killingat tonsit uuttuutaavoq umiarsuup imaqqortussusaanut eqqaassagaanni usit, orsussat, toqqorsiviit, ilaasut il.il.
<i>EIA</i>		Avatangiisinut Sunniutaasinnaasunik Nalilersuineq (ASN)
<i>FIFO</i>		Timmisartumik tikittartut/aallartartullu
<i>GE</i>		Sulisitsisut - Greenland Business Association
<i>Greenlandic workforce</i>		Sulisartoq Kalaallit Nunaanni najugalik
<i>GWQG</i>		Kalaallit Nunaanni erngup pitsaassusaa pillugu malittarisassat
<i>HIV/AIDS</i>		Hivi/AIDS
<i>HMS</i>		Atortussanik Oqimaatsunik Immikkoortiterut
<i>HR</i>		Inunnik Isumalluuteqarneq
<i>HSEC</i>		Peqqissuseq, Isumannaallisaaneq, Avatangiisit & Inuiaqatigiit
<i>IBA</i>		Sunniutissat Iluaqutissallu pillugit Isumaqatigiissut
<i>ICC</i>		Inuit Issittormiut Siunnersuisoqatigiiffiat
<i>ICMM</i>		Nunat assigiinngitsut Aatsitassarsionermut Saviminernullu Isumalioqatigiissitaat
<i>IFC</i>		Nunat assigiinngitsut Aningaasaliinermut Ingerlatsiviati
<i>ILO</i>		Nunat assigiinngitsut Sulisartunut Kattuffiat

<i>Inuit</i>	Issittup inui / Nunap inoqqaavi
<i>IUCN</i>	Pinngortitaq pillugu Isumaqatigiissutinut Nunat assigiinngitsut Kattuffiat
<i>KANUKOKA</i>	Kalaallit Nunaani Kommunit Kattuffiat
<i>KNAPK</i>	Kalaallit Nunaani Aalisartut Piniartullu Kattuffiat
<i>LHD</i>	LHD Gummigedit
<i>Local workforce</i>	Nunaqatigiinni sulisinnaasut
<i>MARPOL</i>	Imaani Mingutsitsineq – Umiarsuarnit Mingutsitsinerit pitsaaliuiffigiinarlugit Nunat assigiinngitsut Isumaqatigiissutaat 1973/1978 (MARPOL)
<i>MMR</i>	Aatsitassanut Ikummatissanullu Naalakkersuisoqarfik
<i>MILT</i>	Inuusutissarsiornermut, Suliffeqarnermut Niuernermullu Naalakkersuisoqarfik
<i>MMU</i>	Qaartartunik akoorissut ingerlattagaq
<i>NUSUKA</i>	Nunaqavissut Suliffiutillit Kattuffiat
<i>Naalakkersuisut</i>	Kalaallit Nunaani Naalakkersuisut
<i>OHS</i>	Suliffimmi isumannaallisaaneq aamma isumannaassuseq
<i>PAARISA</i>	Peqqissutsimut Pitsaaliuinerimullu Aqutsisoqarfik
<i>PFA</i>	Danmarkimi Soraarnerussutissiaqarnermut Aningaasaateqarfik
<i>RAL</i>	Royal Arctic Line A/S
<i>ROM</i>	Aatsitassiaq suliarineqanngitsoq
<i>SIA</i>	Inuiaqatigiinnut Sunniutissanik Nalilersuineq
<i>SIK</i>	Sulinerimik Inuusutissarsiuteqartut Kattuffiat
<i>SISA</i>	Sulinerimik Inuusutissarsiuteqartut Soraarnerussutissiaqalernissamut Aningaasaateqarfik
<i>SLiCA</i>	Issittumi Inuuniarnermi Atugassarititaasut pillugit Misissuinerit
<i>SOLAS</i>	Imaani Sillimaniarneq pillugu Nunat assigiinngitsut Isumaqatigiissutaat
<i>STD</i>	Nappaatit kinguaassiutitigut tunillaattartut
<i>SU</i>	Naalagaaffiup ilinniartunut tapii
<i>TB</i>	Tuberkulose
<i>TEU</i>	Containeri 20 fodsinit malittarisassat malillugit sanaaq
<i>ToR</i>	Piginnaatitaanerit – Allakkiaq, Inuiaqatigiinnut Sunniutissanik Nalilersuinerup suliarineqarnerani ukkatarisassatut ilimagisat aamma pilersaarutit allaaserineqarneri
<i>TPA</i>	Ukiumut tonsit
<i>UNESCO</i>	Naalagaaffiit Peqatigiit Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut aamma Piorsarsimanermut Kattuffiat
<i>VSB</i>	Inuiaqatigiinnut sunniutissanik nalilersuineq
<i>Q&A</i>	Apeqqutit Akissutillu

1 **TEKNIKITIGUUNNGITSUMIK PINGAARNERNIK EQIKKAANEQ**

Citronen Fjordimi Suliniutip, tamakkiisumik Ironbark Zinc Ltd.-imit pigineqartup, Inuiaqatigiinnut Sunniutissaanik Nalilersuinnermut teknikkitiguunngitsumik pingaarnernik eqikkaaneruvoq. Citronen Fjordi inissisimavoq Peary Landimi, Kalaallit Nunaata Avannaata Kangiani Nunap allanngutsaaliukkap iluani. Citronen Fjordi Nuummiit avannamut-avannamut kangimut 2,000 kilometerit kiisalu Qaanaamit, Kalaallit Nunaanni inoqarfiit qaninneraannit 940 kilometerit missaannippoq.

Avatangiisinut Sunniutaasinnaasunik Nalilersuineq (ASN) immikkut suliarineqarsimavoq.

1.1 Kalaallit Nunaannut iluaqutissat eqikkarneri

Sammissaq	Nalinga/Iluaqut
	DKK (6.8 DKK : 1 USD)
Aallartisarnermi aningaasartuutit (CAPEX)	3.3 milliardit
Ingerlatsinermi aningaasartuutit	24 milliardit
Inuit akileraarutaat - sanaartornermi	88 millionit
Inuit akileraarutaat - ingerlatsinermi	1.9 milliardit
Ingerlatsiviup isertitaminik akileraarutai - ingerlatsinermi	2.0 – 2.7 milliardit
Inuiaqatigiinni sulisoqarnek - sanaartornermi	60 inuit
Inuiaqatigiinni sulisoqarnek – ingerlatsinermi	235 inuit ukiut tallimassaani 423 inuit ukiut arfineq-aappaanni
Sulinermi pisassat	Akissarsiat, avinngarusimanermi tapisiat, angalanermi tapisiat (nikigassut % - angerlarsimaffimmiit Kangerlussuarmut), pikkorissarnek.
Ilinniarnek aamma pikkorissarnek	Suliffissanut aalajangersimasunut ingerlatsinerup nalaani pisariaqartunut sulilinniginnermi aamma suliffimmi pikkorissarnissamut pilersaarutit, suliniutip immikkuualuttortai siusissukkut pilersarusioqqissaarneqassapput sumiffimmi pisortat, ilinniarfiit aamma sanaartornermik ingerlatsisut suleqatigalugit.
	Nunap iluani aatsitassarsiornermi sungiusarfiit pilersinneqassapput ilinniarfiit peqatigalugit.
	Lærlinge qarneq/Ilinniartoqarneq.
Inuussutissarsiuteqarneq aamma suliffiuteqarneq	Nioqqutissanik pilersuinissamut aamma kiffartuussinissamut ilagalugit nerisassiornek, eqqiaaneq, errorsisarnek suliassallu assingusut, nunallu nerisassarititaanik pilersuisinnaanermut ataatsimut neqeroorusiornissamut periarfissaq.
	Nioqqutissanik aamma sulisunik assartuinissamut ataatsimut neqeroornissamut periarfissaq.
	Nunaqqatigiit assassorluni sulisartui soorlu sanasut, ingeniør, innaallagisserisut il.il. aamma isumaqatigiissusiornissaminut periarfissaqarput.
	Qarasaasialerinermi aamma attaveqarnermi kiffartuussinernut isumaqatigiissusiornissamut periarfissaqarpoq.
	Periarfissaqarsinnaavoq nunaqqatigiinni ikummatissanik pilersuisunut (soorlu Polaroi). Immikkut maluginiarneqassapput ikummatissat qanoq ittuunersut aamma sumiiffimmut assartorneqarsinnaanernut periarfissat.
	Oqalliffimmik pilersitsineq GE, NUSUKA aamma kommunit (inuutissarsiornermut siunnersuisoqatigiivi) peqatigalugit. Oqalliffik taanna atorneqassaaq suliarinnittussarsiornerup ingerlanera sioqqullugu aamma ingerlanerani neqeroorutigineqartussanut paasissutissanik erseqqissaatinillu tunniussivittut.

2 ISN-IP SIUNERTAA

ISN-ip pingaarnertut siunertaraa suliniutip siunnersuutigineqartup sunniutigisinnaasai suussusissallugit misissoqqissaassallugillu aamma unnersuussutigissallugit iliuusissat atasinnaasumik ineriartornermut periarfissat piviusunngortinnissaat kiisalu sunniutit pitsaanngitsut pakkersimaarnissaat. ISN-i tunngaveqarpoq soqutigisaqatigiit annertuumik pimoorussinerannik.

3 SULERIAASEQ AAMMA PERIAASEQ

Aatsitassanut Ikummatissanullu Pisortaqaarfiup ISN-mut najoqqutassai novembari 2009-imeersut atorneqarsimapput ISN-ip ataatsimut isigalugu annikinnerpaaffissatut piumasaqaatigineqartut naammassinissaanut paasissutissiinermi toqqammavittut, imarisaanut aamma nalinginnaasumik ilusilersorneranut. ISN-i tunngaveqarpoq peqataatitsilluni suleriaaseqarnermik, soqutigisaqatigiit ISN-ip ineriartortinnerani peqataatinneqarsimapput. ISN-ip suussusersimavai Suliniutip inuiaqatigiit aningaasarsiorneranut pingaaruteqartunut sunniutaasinnaasut. Sunniutaasinnaasut tassunga attuumassuteqarsinnaasut tamavimmik suussusersinneqarput, soqutigisaqatigiinnit pisortaqaarfinillu eqqasuutaanerpaasut salliutillugit pingaarnersiorneqarlutik. Sunniutaasinnaasunut suussuserneqarsimasunut, ISN-ip ilanngussimavai sunniutit nalilersuiffigineqarneri (malunnaatilimmik) kiisalu pakkersimaarinnissutaasinnaasut siunnersuutigalugit. Pakkersimaarinnereernerup kingorna sunniutit tamakkiisut itsinerusumik nalilersuiffigineqarput. Iluuqutaasinnaasut suussuserneqarput ajornangiiffiinilu iliuusaasinnaasut annertusarneqarneri ilanngunneqarsimallutik.

4 SUNNIUTAASINNAASUNIK NALILERSUINERMI PERIUTSIT

Sunniutaasinnaasunik nalilersuineq tunngavilersorneqarsimavoq sunniutit pitsaasut aammalu/imaluunniit pitsaanngitsut suliniummit pilersinneqartut inuiaqatigiit / inuiaqatigiit-aningaasaqarnerannik isiginneriaatsit aallaavigalugit nalilersuiffiginerisigut Sunniutinut Matrixi atorlugu. Inuiaqatigiinni / inuiaqatigiit-aningaasaqarnerannik isiginneriaatsimut sunniutaasinnaasut (suliffeqarneq, inuussutissarsiorneq, peqqinneq, eqimattat sanngiitsut, il.il) suliniummit nalilersuiffigineqarput (soorlu assartuineq, nioqqutinik angallassineq, najugaqarfigineqartup ingerlanneqarnera, paaafik, suliaqarfittut sanaartuqaq il.il.).

Suliniuummi suliariniakkami aamma inuiaqatigiinni / inuiaqatigiit-aningaasaqarnerannik isiginneriaatsit katiterineri tamarmik, sanaartornermi aamma ingerlatsineri killiffii ilanngullugit, suliniummit sunniutaasinnaasut pitsaasut pitsaanngitsullu siulittuutigineqarsimapput, aammalu annertussusissaat sapinngisaq tamaat kisinneqarsinnaanngortinneqarsimapput.

Innarliinaveersaarluni iliuusissat suussuserneqarsimapput sunniutitut pitsaanngitsunut pilersinnaasunut tamanut, pissutsimikkut pitsaanngitsunut aamma malunnaateqarluarnermikkut innarliinaveersaartitsinermik pisariaqalersitsisunik [akunnattumik aamma qaffasissumik nalilinnik (pitsaanngitsumik) kinguneqartunik] sunniutit taamaattut annikillisinniarlugit imaluunniit peerniarlugit. Saniatigut, innarliinaveersaarluni iliuusissat annertunerusumik sunniutinik pitsaasunik kinguneqarlersitsisinnaasut suussuserneqarsimapput.

5 INATSISIT

Suliniuummut inatsit pingaarneq tassaavoq *Aatsitassat pillugit ingerlatallu tamatumunnga pingaarutillit pillugit inatsisartut inatsisaat* nr. 7, 7. december 2009-imeersoq. (aatsitassanut ikummatissanullu inatsit), 1. januari 2010-mi atuutsinneqalersoq.

6 SULINIUTIP ALLAASERINEQARNERA

Siunnersuutigineqartup Citronen Zink suliniutip (Suliniut), ilagai inerisaaneq, ingerlatsineq aamma naggataatigut nunanngortitseqqinneq zinkimik aamma aqerlumik paaavimmik Kalaallit Nunaanni, Citronen Fjordimi, Peary Land-imiittumi. Suliniutip ilagai paaaffiit pingasut ingerlanneqarneri (paaaffik ammasoq aammalu qaarusummi paaaffik), sumiiffimmi suliaqarfittut sanaartukkamik ilalik nunarsuaq tamakkerlugu tunineqarsinnaasunik aatsitassanik akuiagassanik zinkimik aqerlumillu atortussiorussat. Aatsitassat akuiagassat Islandimut imaluunniit Europap avannarpasinnerusortaani umiarsualivimmut allamut assartorneqartassapput, kinguneratigullu aatsitsivimmut allamiittumut assartorneqartassallutik. Pilersaarut naapertorlugu, suliniut ukiut marluk sanaartorneqassaaq sivikinnerpaamillu ukiut 14-it ingerlanissaa missiliorneqarluni. Sumiiffimmi pioreersunik ataqatigiinnermut attaveqatigiinnikkut sanaartugaqanngilaq taamaammallu ataqatigiinnermut attaveqarfiit tamarmik aammalu sanaartukkat attuumassuteqartut ineriartortinneqartariaqarput suliniuummut ilanngullugu.

Sanaartornermi suliassinneqartartoq atorneqassaaq sanaartorluni kiffartuussinernik, atortussanik aamma sulisussanik pilersuisussatut.

Piiaalluni ingerlatsinissaaq siunnersuutigineqartoq ukiumut 3.3 million tonsinik sukkassuseqarluni paaaffinnit pingasunit pilersitsiviussaaq: aallaqqaammut qaarusummi paaaffiit marluk kingusinnerusukkullu paaaffik ammasoq. 40 million tonsit missaat piarneqassapput agguaqatigiissillugu zink-imik aqerlumillu 5.4 procentimik akoqassalluni.

Aatsitassiaq piiarneqartoq usisaatinit suliaqarfittut sanaartukkamut assartorneqartassaaq. Aatsitassiaq siullermik marloqiusamik sequtserivikkoortinneqartassaaq, tamatumalu kingorna Atortussanik Oqimaannernik Immikkoortiterineqarluni (DMS), taanna misissuinnginnermi akuiaagassanik katersinertut alloriarneruvoq siulleq. Aatsitassiaq siumut ingerlaqqissaaq aserorterivik aqqutigalugu suliaqarfiup puttalalluni immikkoortortaa iserfigitinnagu, tassani akuiakkat nalitoqisut zinki aamma aqerloq piiakkamit naleqanngitsumit avissartinneqassapput. Immikkoortiterivimmit sinnikut aallaqqaammut peerneqassapput aatsitassarsiornermi sinikunut sanaartukkamut (TSF), kingusinnerusukkullu qaarusummi piiaffimmi sullunut immiunneqartassalluni. Puttalareernermi qappiornera ipeeruttarpoq aamma akuiagassaq imaarneqartarpoq naqitsinermik nakkartitsiviit aqqutigalugit taakku akuiakkamik tunisassiarineqartussamik pilersitsisarput. Akuiagaq nunarsuaq tamakkerlugu tunineqarsinnaasoq inissinneqarallassaaq toqqorsivinnut qaarajuttunut piiaffimmiit umiarsuarnik assartorneqartinnagu.

Suliniummumut ilaapput:

- Nunap iluani qaarusuk (qaarusuk aamma napasuliilluni periuseq)
- Piiaffik ammasoq (qillerineq aamma qaartiterineq, usilersuineq aamma ingerlassineq)
- Suliaqarfittut sanaartugaq (sequtserineq aamma putalatitsineq)
- Eqqaaveqarfik
- Atorsinnaanngitsutut nalilikkanut sinnikuusivik
- Aatsitassarsiornermi sinnikunut sanaartugaq
- Umiarsualivik
- Orsussaasivik
- Akuiariikkanut toqqorsiviit
- Timmisartunut mittarfik
- Najugaqarfik
- Attaqatigiinnermut attaveqarfiit (aqqusernit, quersuit, allaffeqarfiit)
- Innaallagissiorfik (ikummatissaaq oqimaatsumik sarfaliutit)
- Imermik pilersuineq (Lake Platinovamit imermik pilersuisoqassaaq)
- Errortuutikunut suliarinnittarfiit (najugaqarfimmi errortuutikut suliarineqartassapput kangerlummullu kuutsinneqartassallutik)

- Eqqakkanut sanaartugaq (sinnikut tigussaasut ikuallaavimmi sumiiffimmiittumi ikuallanneqartassapput).

6.1 Aatsitassat suliareqqinneri

Aatsitassat pillugit inatsimmi piumasaqaataavoq inaarutaasumik suliarinninnerup ilippanartua piaanissamut akuersissutip tunniunneqannginnerani nalilersuiffigineqassasoq.

Batemans Engineering Pty Ltd. Ironbark-imit suliasinneqarsimapput nalunaarusioqqullugit, pisarnejq malillugu zinkimik aatsitsinermi teknologiinik kiisalu ingerlatsinermi- aamma pilersitsinermi aningaasartuutit periarfissanut taakkununga tamanut misissoqqullugit inaarutaasumik suliarinninnerup ingerlanneqarsinnaanera periarfissinniarlugu.

limaginninnernut, ilaatitsinnginnernut aamma missingersuutit eqqorluarnerannut qinnuigissavatsigit nalunaarusiaq tamaat takoqqullugu. Nalunaarusiaq pissarsiarineqarsinnaavoq Ironbark-ip nittartagaanit. Nuutsitamik pissarsinissamut periarfissaq alla tassaavoq Ironbark Zinc Limited-imut saaffiginnineq.

Periutsit pineqartut tamarmik annertusisamik aningaasartuutinik suliniummut kinguneqassapput (suliniummik pilersitsinermik aningaasartuutit marloriaatinngorneranik pingasoriaatinngorneranilluunnit kinguneqassallutik) aammalu pisinnaasaq nunarsuarmi maanna pissarsiarineqarsinnaasoq marloriaatinngortissallugu, nukissiutit imaluunniit assartuinerit sunniiveqatigiiffianni. Periutsit taakku annertuumik nukissiutininik pisariaqarfiussapput, innaallagissatsigut imaluunniit aamarsuartigut, immikkullu assartuinissaq pilersineqassalluni tamakku Citronen-imut apuunniarlugit.

Zinkip akuiakkap akii isumaqatigiissutigineqareerput, niuernikkut periutsit tunngaviusut aallaavigalugit (armslængde princip) aatsitsiviit aammalu aatsitassarsiorfiit ukiumoortumik isumaqatigiinninniartarnerisigut. Ironbarkip aallarnisarneqarnerani isumaqatigiissusiat tamavimmik niuernikkut periutsit tunngaviusut aallaavigalugit isumaqatigiissusiornernik toqqammaveqarput, tamatumani akit qaffasinnerpaat anguneqarsinnaanissaat qulakkeerniarlugu.

Citronenip avinngarusimasumiinnera eqqarsaatigalugu, nukissiuteqarfeqannginnera aammalu zinkimik nioqquteqarfiit tamanut takujuminarsagaasumik ingerlanneqartarneri eqqarsaatigalugit, inaarutaasumik suliarinniffimmik sumiiffimmi sanaartortoqarnissaa akilersinnaanngilaq.

7 SUMIIFFIK MISISSUIFFIUSOQ

ISN-ip sammivai sumiiffik toqqaannartumik aatsitassarsionernik sunnerneqartussaq aamma atortut attumassuteqartut (umiarsualivik, timmisartunut mittarfik, najugaqarfik il.il) sunniutit aamma suliffeqarnermi, suliffeqarfinnut periarfissat aammalu ineriartornernut iluaqutit toqqaannartumik imaluunniit toqqaannangitsumik Suliniummit pilersineqartut naatsorsuutigineqarpoq malunniuteqarnerunissaat.

Suliniut avinngarusimasumi inissisimanagera pissutigalugu, suliniutillu nunap kommune-t sisamaasut avataanniinnera pissutigalugu, ISN-imi suliniutip sunniuteqaatigisinnaasaata nalilersorneranni, Kalaallit Nunaat tamakkerlugu sunniuteqaataasinnaasut nalilersuiffigineqarput. Tunngaviusumik misissuinermi paasisutissat suliarineqartut aamma misissorineqartut assigiinngitsunit marlunneerput: nuna tamakkerlugumit aammalu kommune-t sisamanit. Kommune-t sisamaasut tamarmik naligiimmik peqataatinneqarput.

ISN-ip sammivai Suliniummi sanaartornermi killiffiit (ukiut marluk), ingerlatsineq (ukiut 14-it) kiisalu matusineq (ingerlatsiunnaarnermi isumagisassat).

8 INUIAQATIGIINNI TUNNGAVIUSUMIK PISSUTSINIK ALLAASERINNINNERIT

8.1 Inuiaqatigiit agguataarnerisa allaatigisaanerat

Kalaallit Nunaani innuttaasut tamaasa katillugit 56.483-iupput (juuli 2013). Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlanersaat kalaaliupput, missingersukannerlugulu 11 procentii qallunaajullutik imaluunniit Europami allaneersuullutik.

Kalaallit Nunaanni sumiiffinni agguataarsimaneq equngasumik najugaqarfigineqarpoq inuit sumiiffinni arlaqanngitsuni katersuussimallutik, annerusumik kommunenut sisamanut, Qaasuitsup Kommunua, Qeqqata Kommunua, Kommuneqarfik Sermersooq aammalu Kommuni Kujallermut. Suliniut kommunet pineqartut avataanni inissisimavoq, nuna allanngutsaaliukkap avannaata kangiani. Nunami allanngutsaaliukkami eqqaanilu illoqarfeqaranilu nunaqarfeqanngilaq, silasiorfinni aammalu qallunaat sakkutooqarfiisa nakkutilliisoqarfiini sulisut eqqaassanngikkaanni, sumiiffimmi pineqartumi inunnik najugaqartoqanngilaq.

8.2 Kulturikkut pingaartitat aamma Pinngortitami Isumalluutit

Issittumi Inuuniarnermi Atugarisat pillugit Misissuineq, SLiCA, (Poppel, B. et al, 2004) naapertorlugu, Kalaallit Nunaani ileqqutoqqat aamma kulturikkut kingornussat sumiiffinni innuttaasunit assut pingaartinneqarput. Pingaartitanut ilaapput ilitsoqqussaralugu nerisassanik pilisarneq, piniarneq aamma aalisarneq, nunap inoqqaavisa oqaasiinik, taalliaanik allagaataanillu atuneq imaluunniit upperisarsiornermi anersaakkullu pissutsit. Inuit kalaallit pinngortitami isumalluutinik atuilluurtuupput, tunisassiorlutik aningaasatigut isertitat taperniarlugit imaluunniit sunngiffimmi sammisassaqarniarluni.

8.3 Takornariaqarneq

Kalaallit kulturiat, nunap isikkui tupinnarluinnartut aamma uumasut, pingaarnertut pissutaapput takornariat Kalaallit Nunaannut tikeraartarnerinnut. Nuna allanngutsaaliukkami taamaallaat kujasinnerusortaani takornarissat nunap isikkui tupinnarluinnartut aamma uumasut, soorlu aarrit nannullu takornariartarpaat. Nunap immikkoortortaa aamma tikeraarneqartarpoq siusinerusukkut sineriak malillugu najugaqarfiusimasut sinneri misissuiffiginarlugit (najoqqutaq: greenland.com).

8.4 Inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut pissutsit

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut toqqammavigaa aalisarneq aamma aalisakkanik tunissasiat. Kalaallit Nunaat aamma Danmarkimit DKK 3,45 millioninik tapiiffigineqartarpoq (2012), inuiaqatigiinni isertitat naligisa taakkua 40 procentiisa missaraat.

Kalaallit Nunaani namminersortut annertunerusumik ilaqarput suliffeqarfinnik mikinerusunik soorlu atugassanik nioqquteqartunik, sanasunik, aalisartunik, akunnittarfiutilinnik- aamma neriniartarfiutilinnik kiisalu iluarsaasarfiutilinnik, Namminersortutik Oqartussanit suliffeqarfissuit pigineqartut annertuut arlalialuit eqqaassanngikkaanni. Taakku suliffeqarfissuit annertunerpaamik sulisunik sulisitsisuupput (Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu isumalioqatigiissitat, 2010). Namminersortutut inuussutissarsiutillit atugassanik nioqquteqartut, assigiinngitsunik nioqquteqartut kiisalu iluarsaasarfiutillit annertunerpaamik kaaviaartitaqartuupput, Kalaallit Nunaani aningaasat kaaviiartitat affangajaannik kaaviiartitaqarlutik (47.7 procent). 2014-imi aatsitassalerilluni suliffissuaqarfiit kaaviiartitaraat 0.3 procenti (DKK 55 millionit).

Suliffeqanngitsut amerlassusaat agguaqatigiissillugu qaammammut 3.960-iupput, tassa 2014-imi ukiup sisamararterutaani siullermi sulisinnaasut 13.0 procentii naligalugit. 2006-imi kisitsit taanna 5.6 procentiuvoq.

8.5 Ilinniartitaaneq

Kalaallit Nunaani universitetimi/Ilisimatusarfimmi, inuussutissarsiutinik aamma niuerneramik ilinniagaqarnerit akeqanngillat (akileraartarnikkut akilersorneqartarlutik). Meeqqat atuarfiinit soraarummeernermi agguaqatigiissillugu aalajangersimasumik angusaqartut ilinniagaqalersinnaasarput. Ilinniartut amerlanerit aningaasanik tapisiaqarsinnaatitaasarput.

2006-imiit 2013-imut ilinniarnertuunngorniartutik naammassisut amerlassusaat 64 procentimik qaffassimapput. Nunat assigiinngitsut pitsaassutsimut killiifiinut sanilliullugit Kalaallit Nunaanni inuit meeqqat atuarfiannik naammassinnittartut procentinngorlugu qaffasippoq nalinginanasumilli ilinniagaqarfinni qaffasinnerusumillu ilinniartinnit naammassinnittartut Europami nunanut allanut sanilliullugu procentinngorlugu appasillutik.

8.6 Peqqinnissaqarfik

Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi katsorsartinnerit akeqanngillat, ilagalugit nakorsaatit kigutileritinnerillu, akileraartarnikkut akiliuteqarfigineqartarlutik (www.naalakkersuisut.gl imaluunniit www.aka.gl).

Kalaallit annertusiartortumik kalaallit ileqqutoqqaat naapertorlugit inooriaaseq nerisallu, qimakkiartuinnarpaat, nerisaqarnikkut inooriaatsikkullu nunani killerni inooriaaseq atornerujartuinnalerlugu, tamatumalu kingunerivaa atugarissaarnerulernerup kinguneranik sukkornermik, uummallunermik, taqqatigut nappaateqakkajunnerulerneq aammalu pualavallaarneq, 1993imiit amerliartuinnartut. (Bjerregaard, P. aamma Aidt, E.C., 2010).

Tuberkulose (TB) nalinginnaasumik nappaatitut Kalaallit Nunaani atugaasutut isigineqarpoq. Ukiut kingulliit tallimat ingerlaneranni agguaqatigiissillugu inuit ukiumut 88-it TB-mik nappaateqalertarput. Tunillatsissimasutut nalunaarsukkat amerlanerit Kommuuneqarfik Sermersuumi nalunaarsugaapput, ingammik Tasiilami 2010-imiit amerlaqisut tunillatsissimasutut nalunaarsugaapput (Nuna tamakkerlugu nakorsaaneqarfiup ukiumoortumik nalunaarusiaa, 2011& 2012).

9 SUNNIUTAASINNAASUT

Citronen Fjordimi suliniutip sunniutigisinnaasai sanaartornermi aamma ingerlatsinermi killiffinni assigiinngitsuni kiisalu ingerlatsiunnaanermi matusinerup nalaani sunniutaasinnaasut nalilersorneqarput.

Inunnik isumaginninnikkut aamma inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut pissutsit pingaartinneqartut nalilersuineri tunngavigineqarput:

- Aningaasaqarnikkut sunniutit (suliffissaqartitsineq, akileraartarnerit isertitallu aammalu inuussutissarsiornikkut periarfissat)
- Ilinniartitaaneq piginnaanngorsaanerlu
- Innuttaasunik sullissinerit aamma pilersaaruserit
- Inuiaqatigiinni pissutsit
- Peqqinnissaq
- Kulturikkut aamma Pinngortitami pingaartitat
- Sunniutit sakkortusiartortut

Teknikkitiguunngitsumik eqikkaanermi uani sunniutit akunnattut aamma qaffasissut allaaserineri taamaallaat ilanngunneqarput.

9.1 Suliffissaqarneq

Suliniut agguataarneqarsimavoq sanaartornermi aamma ingerlatsinermi killiffinnut. Sanaartornermi killiffik sulisunik 300 missaanik pisariaqartitsivoq, nunaqavissut nunanillu alaneersut, ukiut marluk ingerlaneranni. Sanaartorneq naammassippat ingerlatsinerlu aallartippata, sulisut ukiu-mut 470-t missaanni amerlineqartassapputingerlatsinermi ukiuni qulini siullerni, tamatuma kingorna sulisut ikiliartuaassapput Suliniutip naammassinissaata tungaanut. Inuit 290-it missaat tamatigut ingerlatsivimmiinnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Paarlakaalluni sulisarnerit assigiinngitsunik marlunnik aaqqissuussaassasut naatsorsuutigineqarpoq – sapaatip akunnerini pingasuni sulierarluni sapaatip akunnerini pingasuni sulinngiffeqartarneq aamma sapaatip akunnerini arfinilinni sulierarluni sapaatip akunnerini pingasuni sulinngiffeqartarneq.

Suliffissat ataani allasimasut Suliniummi pisariaqartinneqassapput:

- **Suliffiit nalinginnaat allaffeqarfimmilu suliffiit** – IT teknikerit, sulinermit peqqissutsimut siunnersorti, sillimaniarnikkut siunnersorti, avatangiisinut attaveqarnermullu siunnersorti, nakorsaaserinermut sillimaniarnermullu kiisalu pinartoqariataarsinnaaneranut upalungaarsimatitat.
- **Aserfallatsaaliuineq – Suliaqarfimmi ingerlatsineq Aatsitassarsiornerlu** – Aserfallatsaaliuinermit pisortaq, innaallagisserinermi ingeniøri, maskiinalerinermi ingeniøri, uutsitsivimmi nakkutilliisoq, aamma suliaqarfimmi ingerlatsisut.
- **Toqqorsiviit aamma Assartuussineq** – Quersualerisut toqqorsivinnilu sulisut, aamma umiarsualivimmi sulisut.
- **Najugaqarfik** – Najugaqarfimmi pisortaq, igasut, igaffimmi sulisut, eqqiaasut aammalu aserfallatsaaliuisut.
- **Piiaaffiup avataani aqutsineq aamma sulisoqarneq** – ingerlatsinermi pisortaq, aningaasaqarnikkut pisortaq, niuernermit misissuisartooq/naatsorsuuserisoq, HSEC-mi pisortaq, sulinermit peqqinnissamut atatillugu ataqatigiissaarisooq, sillimaniarnikkut ataqatigiissaarisooq, avatangiisinut attaveqatigiinnermullu ataqatigiissaarisooq, Inunnik isumalluuteqarnermit pisortaq, atorfinitsitinermit siunnersorti, Inunnik isumalluuteqarnermit siunnersorti, akissarsialerineq, aamma angallannermit ineqarnermilu tunngasuni sulisorisat.
- **Suliaqarfimmi Aqutsineq aamma Ingerlatsineq** – Suliaqarfimmi pisortaq, Saviminernik immikkut ilisimasalik, Kemiker/Avatangiisinik nakkutilliisoq, gummigedimik aqutsisoq, Sequtserivimmik aqutsisoq, HMS aamma Sequtserivimmik aqutsisoq, Puttallasumik immikkoortitsinermi aamma Nakkartitsiveqarfimmi aqutsisoq, Piiaaffimmi misissugassanik Laboratoriamilu sulisut.
- **Piiaaffimmi Aqutsisut** – Piiaanermi pisortaq, Piiaanermi ingeniøri misilittagalik, Piiaaffimmi pilersarusiortoq, Ujarassiornermit teknikkikkut ingeniøri misilittagalik, Ujarassiuut pisortaq, Ujarassiortoq aamma Ilisimasartooq.
- **Qaarusummi aamma Piiaaffimmi ammasumi sulisut** – Piiaanermi formandi, Paarlakaannernik aqutsisoq, Jumbo qillerummik ingerlatsisoq, Long-hole qillerummik ingerlatsisoq, Boltec boltelersuummik ingerlatsisoq, LHD gummigedimik ingerlatsisoq, Lastbilimik ingerlatsisoq, Qaartitserisoq, atortunik aserfallatsaaliuisut, Piiaaffimmi nakkaasoqannginnissaanik isumannaarisooq, Qaartartuusivimmik/Immersagaasivimmik paarsisoq, Nunamik manissaatinik ingerlatsisoq (UG), Qillerisoq, Maskiinanik assaatinik ingerlatsisoq, Nivaatarsuarnik ingerlatsisoq, Qaartitserisoq aamma MMU-nik ingerlatsisoq.

Suliniutip siunnertaraa ingerlatsissalluni sapinngisamik suliassanut assigiinngitsunut tamanut nunaqavissunik sulisoqarnissaq. Sanaartornerup nalaani sulisut isumagisassanut naleqquttumik piginnaanillit imaluunniit misilittagallit sulisorineqarsinnaassappata, sulisut 20 procentii nunaqavissuussapput taakkulu unammillerluarsinnaasunik atugassaqartitaassallutik. Nunaqavissunik sulisoqarnissanik siunertaq pīaanermik ingerlatsilernerimi ukiut siulliit pingasut ingerlaneranni, 50 procentimut qaffanneqassaaq, ukiunilu arfineq marlunni ingerlatserernerimi sulisut 90 procentiisa nunaqavissuulersimanissaat siunnerfigineqarluni.

Sanaartornermi suliassinneqartartoq qinerneqassaaq sanaartornermik naammassinnittussatut aamma taamaammallu sanaartornerup aallarnerluni killiffiani sulisut amerlanersaat nunanit allaneersut sulisorineqassallutik. Sulisut nunanit allaneersut nunaqavissunit amerliartuaartunit paarlassorneqassapput sanaartornermi killiffimmi Namminersorlutik Oqartussat sinnerlugit isumaginnittussanit siunnersorneqarnikkut tapersersuisoralugit. Akuersissummik piginnittut piaartumik pilersarusiornerit pikkorissaanerillu pingaartippaat, nunaqavissunik sulisoqalernissaq pillugu siunniunneqartut anguniarlugit kiisalu sulisussaqqinnerpaat pileritsatsikkusullugit.

Nunaqavissut sulisoriniarnerini amerlasusissaattut naatsorsuutigineqartut anguniarnerini aporfissaqarsinnaasoq paasineqarpoq. Aporfissaasutut paasineqartut ilaat tassaapput:

- Aatsitassarsiorfissap avinngarusimasumi Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorfinnut allanut sanilliullugu inissisimanagera pissutigalugu, suliffiginiassallugu soqutiginaanginnerusinnaavoq;
- Atorfinnut minnerpaamik piginnaasaqarfissanik/misilittagaqarnernik piumasaqaatitigut angummassinnaanginneq;
- Aatsitassiorluni uuliasiorlunilu suliniutit allat suliariniagaanni piumasaqaatinik naammassinnissinnaasunik sulisussatigut unammillerteqarneq;
- Attaveqaqatigiinnikkut periarfissanik amigaateqarneq (assersuutigalugu oqarasuaatit IT-illu amigaatigineri) angerlarsimaffimmik attaveqarnissamik amigaateqarnerit, kalaallit ilaquuttaminnik qanimut attaveqarluakkajummata;
- Oqaatsinik aporfeqarneq: minnerpaamik tuluit oqaasiinik oqalusinnaanissamik piumasaqaateeqarnissaq naatsorsuutiginearpoq (annerusumik sillimaniarnikkut periutsinik eqqarsaatigalugit attaveqaqatigiissinnaanissat pissutigalugit).

Sulisinnaasut suliffeqanngisut Citronen Fjordimi suliariniakkami sanaartornerup ingerlatsinerullu nalaani sulisinnaalernissaat ilimagineqarsinnaavoq. Taamaattorli sulisartut suliffeqarfinni allani sulisooreersut ilinniakkaminnillu naammassinneqqammersut, suliariniakkami suliffitaarusunnerunissaat ilimanarnerpaavoq. Toqqaannangitsumik tamanna Kalaallit Nunaat tamakkerlugu suliffissarsiorturnut periarfissanik pilersitsissaaq.

Toqqaannartumik atorfeqalerneq ingerlatsinerup nalaani nalilernerqarpoq sunniutitut pitsaasutut annikinnerusumit annertunerusumut, aammalu sanaartorerup nalaani pitsaaqutit soqutaangitsumiit minnerunissaat naatsorsuutigineqarluni. Citronen Fjordimi suliniutip sulisut aatsitassiorfimmut qanittumut nuunnissaat piumasaqaatigineqanngilaq, taamaammat nunaqavissut suliffissaqartinniarnersigut pitsaaqutaasut, sulisunit sumiiffinni aalajangersimasuni najugalinnut taamaallaat pitsaaqutaanat, Kalaallit Nunaanili tamani najugalinnut pitsaaqutaasinnaassapput.

Suliniutip naammassineqarnerani suliunnaartoqartussaassagaluatoq, suliffeqarnikkut pitsaaqutit, soorlu assersuutigalugu piginnaasaqarnerulernerit misilittagaqarnerulernerillu, utoqqalinersiassanik ileqqaagaqarnerit katersaqarnerillu il.il. suliffeqarunnaarnerup kingornatigut aamma pitsaaqutaassapput.

9.2 Suliffissuaqarneq Niuernerlu

Suliniutip avinngarusimanerujussuaq pissutaavoq pigaarnerpaaq Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiortunik nioqqutigisanillu atuisinnaanermik eqqarsaateqarnermurt. Atortussat pilersuutaasussallu annerpaartaat ingerlatsiviusussamut umiarsuakkut assartorneqartariaqassapput. Atortussat sakkussallu pilersaarusiornermi assartuineri periarfissaliussat naapertorlugit ingerlanneqartarnissaat pingaaruteqarlunnarpoq, suliariniakkamut atatillugu naatsorsuutigineqartut piffissaliussat naapertorneqarsinnaassappata.

Suliniutip assartuinissami periarfissat killeqaqisut atorluarneqassappata, qanillattuineri ataatsimik pingaarnertut akunniffissaqartariqassaaq. Taannalu umiarsuarniit nalinginnaasuniit, atortussanik sakkusanillu assartuutiniit sikusiutinut issoraaffissaqqissuusariaqarluni. Tamatumani Akureyri Islandimiittoq piukkunnarnerpaavoq, imaluunniit sumiiffik alla assingusoq.

Tunisassiornermi atortussat allallu saviminermik sanaat amerlanersaat nunani allaneersuussapput. Aatsitassamik piaanermi atortussat, soorlu usisaatit, assaassutit il.il. naatsorsuutigineqarpoq toqqaannartumik Kalaallit Nunaata avataaniit pissarsiarineqassasut.

Atuineri atortussat allat sulinimmi ingerlatsinerup nalaani tassaapput, qamutit assakaasullit taakkununga kingoraartissat, pequtit aammalu najugaqarfimmi allaffissornermilu atortussat, atisassat kiisalu kamippaat isumannaallisakkat, illersuutissat illersuutinullu atortussat. Tamakkua amerlanersaat Kalaallit Nunaata avataaniit pissarsiarineqarnissaat ilimanaateqarneruvoq. Ajoraluartumik suli Kalaallit Nunaanni suliffissuaqarnermi atortussanik pilersuiveqanngilaq, Citronenimilu suliariniakkami sulisinnaasut suliassanik isumaginnissinnaasunik naammattunik Kalaallit Nunaanni suli pissarsiassaqaanngilaq.

Assartuinermit tunngasut sulisunillu angallassinissat, soorluttaaq aamma najugarisami sullissinissat Ironbarkip suliariumannittussarsiuuttassavai, tamatumani nerisassanik isumaginnittussat/catering eqqiaanerillu ilanngutissallugit. Periarfissuaqarneq unammillersinnaanerlu naapertorlugit, inuussutissarsiortut nunaqavissut isumagisassanik taaneqartunik isumaginnittussanngortinneqassapput.

9.3 Sulisunik angallasserit

Sulisussanut nunaqavissunut aqutissaq pilersaarutaasoq Kangerlussuarmiit toqqaannartumik Suliniuteqarfimmukaaneqartassapput. Timmisartumik angalanerit Ironbarkimit akilernerqartassapput aamma aqqissuunneqartassapput. Ironbarki aamma angalanermut ajunngittorsiasat illoqarfiit pingaarnersaanniit Kangerlussuarmut angalanermut aningaasartuutit matussusiisinnaasumik tunineqartassapput.

Atorfininnermi isumaqatigiissutit ataatsimoortut (Atorfininnermi pissaritit isumaqatigiissutaasullu, akissarsiat) angalanissamut aningaasartuutissat ilanngunneqareertassapput (akissarsiasat isumaqatigiissutaasut saniatigut).

Sulisut Kangerlussuup avataani imaluunniit illoqarfiup pingaarnersap avataani najugallit namminneq illoqarfigisaminiit angalanissartik aqqissuuttassavaat. Nunani allanit sulisut paaaffissamut timmisartuunneqartassapput Longyearbyen, Svalbardimittoq aqutigalugu.

Kalaallit Nunaanni angallannikkut sullissiviit soorlu Air Greenland suliffeqarfiillu allat Kalaallit Nunaanni sullissisuusut soorlu Air Iceland aammalu Nordand air sulisorisat angallannissaanni sullisisinnaasassapput.

Kalaallit Nunaanni nioqutigineqartunik sullississutaasinnaasunillu Suliniummut pilersuinissaq periarfissaqassaaq. Tamannali ajornakusussaaq (annertunerusumik avinngarusimasumi angallassinissat pequtaallutik) kiisalu Kalaallit Nunaanni pilersuinnaasut peqatigalugit pilersaaruserit suleqatigiinnerillu aallartisarneqaaqartariaqassallutik. Periarfissat pioreersut najoqqutaralugit naatsorsuutigineqarpoq, taamatut pilersuinnaanerup pitsaaqutai sanaartorerup nalaani annikitsuinnaasasut kiisalu ingerlatsilernerup nalaani annertusiallassinnaallutik.

9.4 Immikkoortortaqarfinnik allanik akerleriissuteqarneq ataqatigiissumillu suleqateqarneq

Akerleriissuteqalersinnaanerit immikkoortortaqarfinnillu allanik ataqatigiimmik sunniuteqateqarfiusinnaasut soorlu uuliamut, aatsitassanut aamma sanaartorerup tunngasut suussuserneqarsimapput minnerunngitsumik inunnik isumalluutit tamaasa naammassineqarnerannut atatillugu. Sanaartorerup nalaani sunniutissat annikitsuinnarnik pitsaanngequteqarnissat naatsorsuutigineqarpoq, aammalu tunisassiornerup nalaani annikitsuinnaanissat naatsorsuutigineqarlutik.

Kalaallit Nunaanni arlaariinnik aatsitassiorfeqarlerpat suliariniakkanillu ingerlatsisoqalerpat aatsitassanik paaanermut ataqatigiilluni sunniuteqarfeqarfiusinnaasut pilersinnaaneri naatsorsuutigineqarsinnaapput, assersuutigalugu suliassaqarfimmi pineqartumi ilinniagaqarnikkut aammalu piginnaangorsartitsinikkut ingerlanneqartartut eqqarsaatigalugit.

9.5 Akissarsiat qaffanneri

Suliniutip ingerlanneqalernerani aningaasaqarnikkut ingerlatsinerit annertusiartornissaat naatsorsuutigineqarpoq. Akissarsiat qaffariarnerisa kingunerisaanik sumiiffinni sulisartut akissarsiaasa qaffanneri aallaavigalugit sullinneqarnerit pilersorneqarnerillu qaffariarfiussasut naatsorsuutigineqarpoq. Suliniuteqarfiup eqqaani inoqarfeqanngimmat akissarsiat qaffariaateqarnerisa Kalaallit Nunaat tamakkerlugu sunniuteqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq, illoqarfinnilu minnerni aningaasaqarnikkut annertusaasoqarsinnaanera ineriartortitsisoqarsinnaaneralu ajornakusuussalluni.

Sanaartorerup ingerlatsilernerullu nalaani akissarsiat qaffariarneri aningaasaqarnikkullu ineriartortitsinikkut periarfissiisinnaanerit sunniutaat pitsaasut annikitsuinnaasussatut nalilerneqarput.

9.6 Akileraarutit isertitalu

Ironbarkip Citronen Zink-imik Suliniutaanit aningaasaqarnikkut toqqaannartumik iluanaaruteqarfiusinnaasut tassaapput suliffeqarfiup akileraarutai kiisalu sulisut nunaqavissut nunallu allaneersut akileraartarnerannit isertitaassat, Kalaallit Nunaani akileraartarnikkut malittarisassat najoqqutaralugit sulisut tamarmik akileraaruteqartartussaaneri tunngavigalugit (Akileraartarnermut malittarisassaq nr. 12 ulloq 2. Novembari 2006-imeersoq).

Suliariniakkamut atatillugu sanaartorerup nalaani akissarsiatigut akileraartarnikkullu aningaasaqarnermut sunniutaasussat pitsaasut annertusiartortussaapput sulilu tunisassiulernerup nalaani annertusinerusussaasutut nalilerneqarlutik.

Citronen Fjordimi Suliniummut (Ironbark) atatillugu misissuinissamut akuersissummi (2007/02) royalties-it ilanngunneqanngillat taammallu ISN-imi royalties ilanngunnagit nalilersuisoqarluni.

9.7 Ilinniartitaaneq piginnaangorsarnerlu

Kalaallit Nunaani sulisinnaasut piginnaangorsarneqarnissaat piginnaaneqalernissaallu tunngaviusumik pisariaqartinneqarlunilu kissaatigineqarpoq, siunissami suliffissuaqarnikkut immikkuullarissumik aatsitassanik paaasoqarnissaanut piareersimatitsinissaq kissaatigineqarmat.

Aatsitassanik paaanermi akuiaanermilu sulineq piginnaasanik aalajangersimasunik ilinniagaqarsimanissamillu, maannarpiaq Kalaallit Nunaani 100 procentimik pigineqanngitsunik piumasaqaateqarfiusarput. Ilimagineqaarpoq sulisorisat nunanit allaneersut aallaqqaammut 80 procenterissagaat. Taamaattorli sanaartorneq naammasseriarpata aamma suliniullu ingerlalerterpat (ilinniartitseqqinnerit ilinniartitaanikkullu periarfissat naammassineqarpata) Ironbarkip siunnerfigaa, ukiut pingasut ingerlasimalernerini sulisorisat akornani sulisuusut nunaqavissut 50 procentinngornissaat aammalu suliariniagaq ukiunik arfineq marlunnik ingerlanneqareerpat sulisut nunaqavissut 90 procentiunissaat.

Citronen Suliniutip Kalaallit Nunaani piginnaanernik qaffassaanissani iluaqutigineqassasut isumaliuutigineqarpoq. Pikkorissaanerit ilinniartitsinerillu sunniutissaat sanaartornerup nalaani pitsaaqutit annikitsuinnarmik imaluunnit minnerusumik sunniuteqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Ingerlatsinerup nalaani pitsaasumik sunniutaasut annertusiartornissaat naatsorsuutigineqarpoq.

9.8 Ataqaqatigiinnermut attaveqarfiit pioreersut aamma Innuttaasunik kiffartuussinerit

Suliniuteqarfissami ataqaqatigiinnermut attaveqarfinnik pioreersunik peqanngilaq, najugaqarfiugallartoq mittarfillu ujaraaqqanik sanaaq eqqaassanngikkaanni. Ataqaqatigiinnermi attaveqarfiit pisariaqartut tamavimmik Ironbarkimit pilersinneqartariaqassapput.

Nunaqavissut timmisartumik angallanneqarnissaannut pilersaarussiaq naapertorlugu, Kangerlussuarmit toqqaannartumik Citronenimut angallanneqartassapput. Atortorissaarutunik atortusanillu assartuinerit, umiarsuarnik Kalaallit Nunaata avataaneersunit angallanneqarnerusarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Kalaallit Nunaanni assartuivik Royal Arctic Line suliariniakkamut pilersuinissat pillugit saaffigineqarsimavoq. Umiarsuarnik naleqqussinnaasunik taanna peqanngikkaluartoq, umiarsuarnut atorineqarsinnaasunut taakkualu aqutigisartagassaannut atatillugu siunnersuisinnaasut saaffigineqarnissamut periarfissaqassaaq..

Sulisut nunanit assigiinngitsuneersut toqqaannartumik piiaffimmu ingerlanneqartassapput timmisartoqarfimmit Kalaallit Nunaata avataaneersumit, Ironbarkillu aqqissugaanik nunaqavissut Kangerlussuarmit piiaffimmu ingerlanneqartussaammata, ataqaqatigiinnermi attaveqatigiinnernut sullissinerinnullu pioreersunut artukkiineri soqutaassanngatinnepqanngillat.

Innuttaasunik kiffartuussinerit ilaasa qaffannissaat ilimagineqarpoq Suliniut pissutigalugu sanaartornerup aamma ingerlatsinerup nalaani. Tamatumani pineqartut tassaapput, ilanngaaserisut (politiit), nunasiniartut pillugit oqartussat kiisalu peqqinnissamut sullissinerit. Pinartunik pisoqarnissaanut upalungaarsimasut aamma politiitit ikiorserneqarnissaminnik pisriaqartitsissapput.

Politiit pisortaqaqarfiillu allat saaffigineqartuuartussammata, tamanna pisortat sullissinerannik pisariaqartitsinerinik annertusaassaaq, tamannalu annikillisaassutissat innarliinaveersarluni iliuusissat sioqqullugit sunniuteqarnerluttuussaassasoq naatsorsuutigineqarluni.

Sanaartornerup ingerlatsinerullu nalaanni peqqinnissamut atatillugu pisariaqartitsinerulernissap kinguneranik tamanna peqqinnissamik isumaginninnermut aqqissuussanut sunniuteqarnerlussasoq naatsorsuutigineqarpoq. Piiaffigisap avataaniit peqqinnissamut immikkut ilisimasalinnik pisariaqartitsisoqarsinnaanera ilimanaateqarsinnaavoq. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik, attaveqatigiinniarnikkut isumagisassat aningaasartuutiginerisigut, naleqqutunik sulisoqarniarnikkut kiisalu Naalackersuisunit aningaassalissutit annikiginarnerisigut tatisimaneqareerpoq. Suliariniakkamut soqutigisaqatigiit saaffiginerini, peqqinnissaqarfimmit isumakuluutit tamakkua saqqummiunneqarput.

9.9 Inuiaqatigiit agguataarnerat amma amerlassusaat

Citronen Fjordimi Sulinuit naatsorsuutigineqarpoq ukiumut 470-it tikillugit sulisoqarnissaa. Sanaartorerup nalaani ingerlatsinermilu ukiut siulliit sulisut nunnait allaneersut amerlanerussuteqassapput. Ingerlatsinerup nalaani sulisut Kalaallit Nunaanni najugaqavissut amerliartornissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Citronen Fjordimi Suliniummit sunniutissaatut pitsaasutut naatsorsuutigineqarpoq, suliffissat amerlinerisigut niuernikkullu periarfissat annertusinerisigut, kalaallit Kalaallit Nunaaniit nunanut allanut nuuttartut ikilinissaat. Kalaallit, Kalaallit Nunaaniiginnarnerisigut, kiisalu kalaallit siornatigut nunanut allanut nuussimasut uterusulernerisigut suliariniagaq pitsaasumik sunniuteqassaaq.

Inuiaqatigiit agguataarneranut sunniutaasut nalilersuiffigineqarput inuiaqatigiit agguataarnerisa allaatigineqarnerinut sunniutaasussat, sanaartorerup nalaani malunnaateqanngitsutut sanaartorerup nalaani aammalu pitsaasutut ingerlatsinerup nalaani.

9.10 Inuit akornanni akerleriinnerit

Inuit akornanni akerleriittoqalersinnaaneraniq nalilersuinerimi, nunarsuarmi sumiiffinni allani aatsitassanik paaaffiliortarnerni misilittakkat aallaavigineqarput. Aarlerinartutut suussuserneqsrmasut tassaapput, sulisut najugaqavissut nunanilu allaneersut akornanni akerleriittoqalersinnaanera kiisalu paaaffimmi sulisuunissamut piginnaanikippallaat immikkoortinneqalernerisa akerleriissutaalersinnaanera.

Sanaartorerup nalaani inuit akerleriilersinnaanerat annikitsuinnaasinnaasutut nalilerneqarpoq. Ingerlatsinerup nalaani akerleriissinnaanerit annertusinaasumit soqutaanngissinnaasutut nalilerneqarput tassami sulisut ilaminnit peersinneqarsinnaammata aamma sulisut nunaqavissut nunanilu allaneersut akornanni aatsitassarsiorfimmi akerleriissinnaammata .

9.11 Eqimattat sanngiitsut

Eqimattannut sanngiitsunut toqqaannartumik sunniuteqarnissaaq naatsorsuutigineqanngilaq. Taamaattoq, toqqaannanngitsumik sunniutit pitsaanngitsut pisinnaapput meeqqat eqqarsaatigalugit ilaqtariinni sanngiitsuni, inoqatigiinni inersimasup akisussaaffimmik tigummisaqarsinnaanerusup suliniummi sulilissagaluarpat.

9.12 Pinerluttuliornerit

Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorniarnernut allanut atatillugu tusarsarnerit ingerlaneranni, paaaffigisami pinerluutigineqarsinnaasutut nukersornerit tillittarnerillu immikkut politiinit aarleqqutigineqarput. Sanaartorerup ingerlatsinerullu nalaani pinerluttoqartarnissaa annikitsuinnarmik aarleqqutissatut nalilerneqarpoq.

9.13 Suliffimmi avatangiisit aamma Ajunaariataarsinnaanerit

Sanaartornerup, ingerlatsinerup aamma paaaffimmik matusinerup nalaani ajunaariataartoqarsinnaanera aarleqqutigineqarsinnaavoq, minnerunngitsumi ingerlatsinermi maskiinatt oqimaatsut, qaartartut aamma akuiaanissaq eqqarsaatigalugit. Silapilunnerit aamma ajunaariataartitsinnaapput atugassanik, sulisorisanik aamma akuariikkamik assartuinermi. Tamatuma saniatigut, peqqissaanermut atortorissaarutit paaaffigisamiit ungasissumiinnerisa kingunerlussinnaanera aamma aarleqqutigineqarsinnaavoq.

Naak ajunaariataartoqarsinnaanera ilimanarpiangikkaluartoq, sulisunik assartuutinillu ajunaariataartoqassagaluarpat, kinguneri ilungersunartorujussusinnaapput. Sulisorisat amerlassusaat atortorisallu oqimaatsuuneri eqqarsaatigalugit, qaartitassanut atorissaarutinullu oqimaatsunut atatillugu ajutoorsinnaanerit aarleqqutigineqarnerupput.

Sanaartornerup ingerlatsinerullu nalaani ajunaariataartoqarsinnaanera aarleqqutigineqartut ataatsimut isigalugit nalilersorneranni taamaammat ajutoornissamut aarleqqutit annertunerusinnaallutillu annikinnerusinnaapput (innarliinaveersaarluni iliuutsit kingorna).

Aatsitassarsiorfimmi sulineq sulisut peqqinnerannut sunniuteqarnerlussinnaavoq, ilagalugit pujoralammik aallaavilimmik napparsimanerit, tusaaniarnermi ajornartorsiutit, anersaartorniarnikkut nappaatit aamma tarnikkut akornuteqalernikkut (Suliniuteqarfiup avinngarusimasumiinnera pissutigalugu).

Nappaatit tunillannartut aamma arlerinaateqarsinnaapput sulisorpassuit sumiiffimmi taama annikitsumi najugaqaqatigiinnerisa kinguneranik.

9.14 Peqqissuseq – innuttaasut peqqissusaat

Aatsitassarsiorluni suliniummik ingerlatsineq, sunniuteqassaaq sulisut inuiaqatigiillu ataatsimut isigalugit peqqissusaannut atugarissaarnerannullu. Sunniuteqarnerlunnerannut pissutaakkajunnerusarpoq, nunaqavissut avataaniillu suliartortut akornanni akerleriittarnerit.

Suliniutip avinngarusimasumiinnera pissutigalugu nunanit allaniit suliartortussat Kalaallit Nunaata avataaniit toqqaannartumik aatsitassarsiorfimmut timmisartuunneqartartussaammata, illoqarfiit nunaqarfiillu nunani allani sulisartunit sunniiffigineqassanngillat.

Sulisut nunanit assigiinngitsorpassuarneersut assigiinngitsorpassuarnillu kulturikkut ileqqullit, qimassanatik sapaatip akunnerini arlalinni piiiiffimmi najugaqatigiinneranni, inuiaqatigiit peqqissusaat eqqarsaatigalugu, nappaammik tunillanneqarsinnaaneq aarlerinarnerpaavoq, sulisut nunaqavissut angerlaraangamik najukkaminniittunut tamakkuva tunillaatseqqissinnaammatigit. Sulisussat sulilinninnerini, atoqatigiinnikkut tuniluuttartunik kiisalu HIV/AIDS-imik nappaateqarnersut misissoqqaarneqartassaaq. Tamanna sunniuteqartussaangitsutut nalilerneqarpoq.

9.15 Kulturikkut aamma Pinngortitami Pingaartitat

Suliniuteqarfissaq eqqaalu itsarnisarsiuunit misissorneqarmat (juuli 1994), oqaluttuarisaanermut atatillugu eriagisassaasinnaasut nassaarineqarput. Sumiiffimmi pineqartumi ujaqqat pingasut tulleriarlugit inissitsitikkat nassaarineqarput, taakkualu umiamut toqqavissatut Thulekulturimeersunit inissinneqarsimasinnaallutik – umiaq 8-10 meterit takitigisinnaasarpog, ukiup qanoq ilinera apeqqutaatillugu piniagaqarfinnut, inoqatigiinnik pisattanillu assartuutigineqartartoq (ASN 2014). Sumiiffimmi tassani sunilluunniit iliuuseqartinnagu nalunaarsuisoqarnissaa qangarnisaanerinnillu misissuisoqarnissaa, Kalaallit Nunaanni Katersugaasiviup innersuussutigaa. Ujaqqat pineqartut aamma imaalluarsinnaavoq pinngortitami pissutsit kingunerannik taamatut inississimasut, ungasissorsuunngitsukkut sermersuup nikittarnermigut katersuutsissimasaanik sumiiffik ujaraannangajaammat.

Suliniummumut atatillugu misissuineranut ilanngullugu 'Eqqaassutissatut imaluunniit kulturikkut pingaarutillit' misissortareneri tunngavigalugit, nalunaarsuisoqareertinnagu sumiiffik tamanna sunnerneqassanngilaq, nalunaarsuinerillu naapertorlugit sanaartulernermi sunniutaasinnaasunik annikillisaasoqassalluni. Sumiiffik nalunaarsuiffigineqareerpat tamanna sunniuteqarfigineqassanngilaq. Aatsitassarsiornermi sunniutaasinnaasut soqutaanngitsutut nalilerneqarput.

Peary Land, ilagalugu Citronen Fjord aalisarfigineqartaranilu piniarfigineqarneq ajorpoq, allatulluunniit kalaallinit nunanilluunniit allaneersunit atorneqartarani. Tamatumunnga pissutaapput, sumiiffiup avinngarusimasumiinnera ukiullu annersaani Kalaallit Nunaata avannaani immap sikuusarnera. Tassunga atatillugu, suliniuteqarfiup avinngarusimasumiinnera Peary Landillu ukiuni kingullerni 600-ni najugaqarfineqarsimannginnera pissutigalugit, tamaani nunap missuiffigineqarnissaa pisariaqanngitsog aalajangiunneqarpoq. Pinngortitap atorneqarnissaanut sunniutaasinnaasut taamaammat soqutaanngitsutut nalilerneqarput.

9.16 Sunniutit sakkortusiartortut

Citronen Fjordimi suliniummi nunaqavissunik sulisussarsiornermut annertusiartortumik sunniuteqarsinnaanera soqutigisassaangitsutut nalilerneqarpoq, aatsitassanik suliariniakkat allat aallartiortornerisigut, sulisorisinnasat nunaqavissut suliffissaqarniarnerminni unammilleqatigiinnerulertussaammata. Tamanna immaqa kinguneqarsinnaavoq nunanit allaneersut sulisorineqarnerisa annertusiartortornerannik aammalu kinguneqarsinnaalluni inuit akornanni akerleriinnerit annertusisinnaallutik.

10 SUNNIUTINIK ATATSIMUT ISIGINNINEQ

Inuiaqatigiinnut inuiaqatigiinnilu aningaasaqarniarniermut atatillugu nalilersuineri tamani, sunniut nalilersuiffigineqarsimavoq innarliinaveersaarluni iliuusissat atulersinneqarnerisar sionatigut kinguneratigullu sanaartorerup, tunisassiornerup aamma pisariaqartillugu matusinerup nalaani.

Sunniutaasinnaasunik nalilersuinerup taassuma inerneru saqqummiunneqarput sunniuteqarneri qalipaasorsorlugit sunniutit malunnanginneri, soqutaanginneri, annikitsumik, annertuumik imaluunniit annertoorejussuarmik sunniuteqarneri ersersillugit. Nalilersuinermi tassani tunngavigineqarput, sunniutaasinnaasutut nalilikkat pissanersut aamma qanoq annertutigisumik sunniutaasinnaanerinik nalilersueqqinnikkut.

Likelihood	Positive Impact/ Benefit				Magnitude	Adverse Impact			
	←					→			
	Very High	High	Moderate	Low		Low	Moderate	High	Very High
Highly likely	Significant	Major	Minor	Negligible	Negligible	Minor	Major	High	
Probable	Significant	Major	Minor	Negligible	Negligible	Minor	Major	High	
Unlikely	Significant	Major	Minor	Negligible	Negligible	Minor	Major	High	
Very unlikely	Significant	Major	Minor	Negligible	Negligible	Minor	Major	High	

Takussutissiaq 10-1 Aarleqqutigisanik nalinersuinerit qalipaasorsorneri

Sunniutitut nalunaarsuutit, sumiiffimmi sunniutit annertunerinik, akunnattuunerannik aamma annikitsuunerannik suussusiisoq innarliinaveersaarluni iliuusissat atulersinneqanginnerini saqqummiunneqartut quppernemi tulliuuttuni takukussutissiissutigineqarput.

Nalunaarsuiffik 10-1 Sunniutissat nalunaarsorneqarfii

Pineqartoq	Sanaartornerup nalaani		Tunisassiornerup nalaani	
	Sunniutitik annikillisaasoqartinnagu	Sunniutitik annikillisaasoqareerne-rani	Sunniutitik annikillisaasoqartinnagu	Sunniutitik annikillisaasoqareerne-rani
Aningaasaqarnikkut sunniutit				
Suliffissat	Soqutaanngilaq	Annikippoq	Annikippoq	Annertuvoq
Inuussutissarsiorneq	Soqutaanngilaq	Annikippoq	Annikippoq	Annertuvoq
Immikkoortortaqaqarfinnik allanik akerleriissuteqarneq: <i>Aatsitassaqaarfik</i>	Soqutaanngilaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq	Annertuvoq	Annikippoq
Immikkoortortaqaqarfinnik allanik akerleriissuteqarneq: <i>Sanaartorneq ilusilersuinerlu</i>	Annikippoq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq	Annertuvoq	Annikippoq
Immikkoortortaqaqarfinnik allanik akerleriissuteqarneq: <i>Aalisarnej piniarnerlu</i>	Malunnaateqanngilaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq	Malunnaateqanngilaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq
Akissarsiat qaffannerat	Soqutaanngilaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq	Annikippoq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq
Akileraarutit isertitallu	Annertuvoq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq	Malunnaateqassaaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq
Ilinniartitaaneq piginnaanngorsarnerlu				
Ilinniartitaaneq piginnaanngorsarnerlu	Soqutaanngilaq	Annikippoq	Annikippoq	Annertuvoq
Innuttaasunik sullissineq pilersaarutillu				
Attaveqaqatigiinnermut periarfissat pioreersut	Soqutaanngilaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq	Annikippoq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq
Innuttaasunik sullissinerit	Annertuvoq	Annikippoq	Annertuvoq	Annikippoq
Inunnik isumaginninnermut tunngasut				
Inuiaqatigiit agguataarnerisa allaatigisaanerata amerlassusaallu	Malunnaateqassanngilaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq	Annikippoq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq
Inuit akornanni akerleriinnerit	Annikippoq	Soqutaanngilaq	Annertuvoq	Soqutaanngilaq
Eqimattat sunneruminartut	Soqutaanngilaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq	Soqutaanngilaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq
Aatsitassanik paaaffimmi pinerluttuliortarsinnaanerit	Annertuvoq	Annikippoq	Annertuvoq	Annikippoq
Peqqissutsimut tunngasut				
Sulinermit peqqissuseq ajutoornissamullu aarlerinartut	Annertuvoq	Annikippoq	Annertuvoq	Annikippoq
Piiaaffimmi sulisut peqqissusaat	Annikippoq	Soqutaanngilaq	Annikippoq	Soqutaanngilaq
Innuttaasut peqqissusaat atugarissaanerallu	Soqutaanngilaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq	Soqutaanngilaq	Iliuseqarfigisariaqanngilaq
Kulturikkut pinngortitamilu eriagisat				

Pineqartoq	Sanaartornerup nalaani		Tunisassiornerup nalaani	
	Sunniutitik annikillisaasoqartinnagu	Sunniutitik annikillisaasoqareerne-rani	Sunniutitik annikillisaasoqartinnagu	Sunniutitik annikillisaasoqareerne-rani
Sumiiffiit oqaluttuarisaanermut imaluunniit kulturimut pingaarutillit	Annertuvoq	Soqutaanngilaq	Soqutaanngilaq	Iliuuseqarfigisariaqanngilaq
Pinngortitamik atuisinnaaneq	Malunniuteqassanngilaq	Iliuuseqarfigisariaqanngilaq	Malunniuteqassanngilaq	Iliuuseqarfigisariaqanngilaq
Sunniutit annertusisinnaasut				
Sunniutit annertusisinnaasut	Soqutaanngilaq	Iliuuseqarfigisariaqanngilaq	Soqutaanngilaq	Iliuuseqarfigisariaqanngilaq

11 INNARLIINAVEERSAARNERIT SIUNNERSUUTAASUT

Pinngortitamut ajortumik sunniutaasinnaasunut annertuunut imaluunniit malunnaatilinnut tamanut, innarliinaveersaarluni iliuusissat suussuserneqarsimapput. Sunniutitut pitsaasunut iluaqtissat annertusarnissaannut siunnersuuteqartoqarpoq.

Innarliinaveersaarluni iliuusissat siunnersuutigineqartut nalunaarsuiffimmi tulliuttumi saqqummiunneqarput.

Iliuusissatut siunnersuutigineqartut ataatsimut isigalugit (innarliinaveersaernerit imaluunniit pitsannguinerit)

Pineqartoq	Iliuusissatut siunnersuutigineqartut (innarliinaveersaernerit imaluunniit pitsannguinerit)
Aningaasaqarnikkut sunniutit	
Suliffissaqarneq	a) Sanaartornerup ingerlatsilernerullu nalaani, suliassanut atorfinnullu assigiinngitsunut piumasaqaatigineqartut allaaserineqarneranik suliaqarneq b) Siunissami suliffiusussami piumasaqaatit paasineqarnissaannut tapertaaneq, soorlu Kalaallit Nunaanni oqartussat peqatigalugit, sulinermi avatangiisit il.il. pillugit. c) Nunaqavissut sulisoriniarnerannut pilersaarussiaq ineriartortinneri. Pilersaarussiaq taanna, kommunet (suliffissarsiuussisarfiit) peqatigalugit ineriartortinneqassaaq, Sunniutissat Iluuqatissallu pillugit Isumaqaatigiissut naammassineqannginnerani. d) Ironbark timitalikkamik Kalaallit Nunaanniisitsissaaq, tamatumunnga ilanngullugu kalaallisut oqalussinnaasumik sulisunut atatillugu suliaqartussamik, sulisussarsiornermi pilersaarusiornermi taakkunanngalu atuutsitsilernissamut ikiuuttussamik. e) Sulinermit atatillugu sutigut tamatigut nunaqavissut peqataatinneqarnissaannut aqqissuussamik suliaqarneq, Citronen Fjordimi Suliariniakkap nunaqavissunit suliffigiumaneqarnissaa anguniarlugu, atorfinitsinneqarnermut atatillugu taputartuuttunik nunaqavissunut neqerooruteqartarnissanut tunngasut ilanngullugit. f) Sanaartornerup tunisassiulernerullu nalaani angutit arnallu sulilerniarlutik qinnuteqartarnissaat qulakkeerniarlugu, angutit arnallu sulisorinissaannut nalilersuisoqassaaq. g) Sulisut nunaqavissut sulisoriinnarnissaat anguniarlugu, taakkua ilaqtaminnut aalaakkaasumik atassuteqartarnissaannut periarfissiiniarluni najugaqarfingineqartumi atassuteqatigiinnissamut periarfissanik neqerooruteqartoqassaaq. Avinngarusimasumi periarfissaasinnaasut naapertorlugit, atassuteqatigiinnissamut periarfissiisoqassaaq. Ilassutitut najugaqarfimmi kalaaliminermit sallaalliisoqartassaaq. h) Sulisut Kangerlussuarmiit najukkaminnut angalanissaannut ikiorsiissuteqarfinginiarlugu, atorfinitsitsinermut atatillugu taputartuuttunik periarfissiisoqarnerani, angalanermut akilikkanik matussusiisoqartassaaq. i) Kalaallit Nunaata kujataata kangianiit sulisorineqarsinnaasut Islandikkoorlutik paaaffimmukaaneqartarsinnaanerit eqqarsaatigineqassaaq, Islandip, Tunup Kujataatalu akornanni nalinginnaasumik timmisartuussisoqartarmat. j) Imigassap aalakoornartup ikiaroomartullu atorneqanngilluinnarnissaanik piumasaqaatip sulisorsinnaasanut tamanut ersarissumik paasissutissiisutigineqassaaq. k) Nunaqavissut sulisoriniarnerannanni ilinniagaqarneq piginnaanngorsarnerlu pingaaruteqarluinnarmata, tamatuma misissuiffiginerit pillugu nalunaarsuiffimmi uani immikkoortoq 6.2mi immikkoortillugu naliliiffigineqarpoq. l) Paaaffimmi ilinniagaqarneq nunat tamat piumasaqaataat nalinginnaat naapertorlugit ingerlanneqartariaqarpoq, sulisut ilinniakkatik aatsitassanik paaaffinni allani atorsinnaaniassamatigut.

Inuussutissarsiorneq	a) Nioqutissanik pisiortornermi atugassanillu assartuititsinermi assigiinngitsunik taputartuilluni isumaqatigiissuteqartoqartarnissaa pilersaarusioneqarlunilu Kalaallit Nunaanni nunanilu allani piukkunnarsareersunut akuerineqareersunullu suliakkiissutigineqartassaaq. b) Atugassanik sulisunillu assartuisarnernut attuumassutillit suliarinnittussarsiuunneqartassapput. Ajornanngippat nunaqavissut suliffeqarfiutaat tamakkuninnga isumaginnissinnaasut unammillersinnaasullu periarfissineqassapput. c) Najugaqarfimmik sullissinerit nuisinneqartassapput. Sullissinerit taamaattut tassaasinnaapput nerisassanik isumaginninneq, eqqiaaneq, errorsineq taakkunungalu assigusut. Nerisassanik isumaginnittut, ileqqutoqqat naapertorlugit nerisassiornissamut aalisartut piniartullu najugaqavissut aalisakkanik neqinillu pilersuinissaannik isumaqatigiissusiornikuussapput. Taakkua saniatigut suliffeqarfiutillit najugaqavissut (sanasut, ingeniør, innaallagisserisut il.il.) isumaqatigiissuteqarfiginissaat paaaffimmi pisariaqartinneqassaaq. Tunisassiulernermi aamma IT-mut atatillugu nunaqavissunit sullinneqarnissaaq pisariaqarsinnaavoq. d) Assartuisarfiit nunaqavissunit ingerlanneqartut, periarfissat unammilligassallu pillugit qanimut isumasioqatigineqartassapput (Air Greenland, Royal Arctic Line). e) Orsussamik pilersuiviit nunaqavissunit ingerlanneqartut (Polaroil), periarfissat unammilligassallu pillugit qanimut isumasioqatigineqartassapput. Orsussap qanoq ittuunera kiisalu orsussap assartornissaanut periarfissat immikkut eqqumaniarfigineqassapput. f) Atassuteqarnissamut sullissisarfiit nunaqavissunit ingerlanneqartut qanimut isumasioqatigineqassapput, Ironbarkip pisariaqartitsinera tamarmi Tele Greenlandimit isumagineqarsinnaassanersoq paasiniallugu. g) Kalaallit nerisassaataannik najugaqarfigineqartumut pilersuinissap aqqissuunneqarnissaa pillugu KNAPK qanimut isumasioqatigineqassaaq. h) GA, Nusuka kiisalu kommunit (inuussutissarsiornermut siunnersuisooqatigiit) peqatigalugit isumasioqatigiittartussanik pilersitsisoqassaaq. Suliarinnittussarsiornerit sioqqullugit ingerlannerannilu, sullissiniarlutik neqeroorutillit paasissutissinnissaat paasitinnissaallu qulakkeerniarlugit, taakkua isumasioqatigineqartassapput.
Ilinniartitaaneq piginnaanngorsaanerillu	
Piginnaanngorsaanerit	a) Kalaallit Nunaanni oqartussat suleqatigalugit, ilinniartitsinissamik pisariaqartitsineq nalilersorneqassaaq. b) Ingerlatsinerup nalaani atorfiit pisariaqartinneqartut pillugit, atorfinitsinnginnermi sulilernermilu siusissukkut, oqartussat nunaqavissut, ilinniarfeqarfiit kiisalu NCF, mikisuarsuit ilanngussorlugit pilersaarusionermit aqqissuussat, ilinniartitsissutigineqartussat piareersarneqassapput. c) Qaarusunni atortorissaarutit pillugit ilinniartitsinissaaq pillugu, ilinniartitsiviusut isumasioqatigineqassapput. d) Sulisut immikkut ittumik akisussaaffillit, isumannaallisaanermik suliallit il.il. pillugit, tunniusimalluni ilinniartitsinermit aqqissuussanik inerisaasoqassaaq. e) Tamanik ilinniartitsinermit aqqissuussat kiisalu sulinikkut ilinniartinneqarnerit ataatsimut isigalugit, sulisunut tamanut atuutinneqassapput. f) Ilinniartitsivissatut suliffinnillu misiliiffissatut neqeroorutissanut atatillugu, aatsitasseriviit allat suleqatigineqassapput.

	g) Sulisorisat sunilluunniit suliaqaraluarpata ingerlaavartumik pikkorissarneqartarnissaat eqqumaffigineqassaaq. h) Ilinniartut assigiinngitsunik ilinniagallit suliffimmik naleqquttumik misiliinissaannut isumaqatigiissutinik neqeroorteqartoqartassaaq.
Innuttaasunik Kiffartuussinerit aamma Pilersaarutit	
Innuttaasunik kiffartuussineq	a) Akitsuuserisut politiillu paaaffigineqartumi inissisimani pillugit pilersaarusiortoqarlunilu aaqqiissutissanik piareersaasoqassaaq. b) Qullersat qanimut suleqatigalugit sulinermi avatangiisit pillugit pilersaarusiortoqassaaq, peqqinnissaqarfiit avataaneersut atorneraranni pissutsit ilanngullugit. c) Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik attaveqarfigineqartalissaaq, illuatungeriit suleqatigiinnissaat qulakkeerniarlugu. d) Sulisut atorfinitsinneqannginnerini misissuiffigineqartassapput ukiumoortumillu misissorneqartassallutik. Peqqissuseermik misissortinnerni ilanngullugit misissorneqartussat killigitassallu, Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik peqatigalugu isumaqatigiissutigineqassapput. e) Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik attavigineqassaaq, illuatungeriit kiisalu nunaqavissut suliffeqarfiutaasa angisuut suleqatigiinnissaat qulakkeerniarlugu.
Inunnik isumagininnermut sunniutissat	
Inuit akornanni akerleriinnerit	a) Kulturit assigiinngitsut akornanni pissutsit paasinissaannut kiisalu kalaallit kulturiata sulisunut nunanit tamaneersunut paasissutissiissutiginiarlugit, sulilertut tamarmik aallaqqaammut ilinniartinneqartassapput. b) Kulturit assigiinngitsut akornanni pissutsit paasinissaat pillugit aaqqissuussisoqassaaq, sulisunut sullissisussatullu isumaqatigiissuteqarfigineqartunut paasissutissiissutinik agguassaartarnissaq siunertarlugu. c) Najugaqarfimmiittut nunanit assigiinngitsuneersut kulturikkut pisariaqartitaat tamarmik periarfissiissutigineqassapput.
Pinerluutit paaaffimmi pisinnaasut	a) Sulisussat aallaqqaammut paasissutissinneqarnerini taakkunani, pissusilersornermut ileqqorissaarnissamullu piumasaqaatit aamma sammineqartassammata, taakkua piareersarneqassapput. b) Suliariniakkap pilersaarusionerani Ironbarkip Kalaallit Nunaata politiivi suleqatigissavai. c) Imigassanik aalakoornartunik, ikiaroornartunik kiisalu aallaasinik atuingilluinnarnissamik piumasaqaateqartoqassaaq.
Peqqissutsimut tunngasut	
Sulinermi peqqissuseq kiisalu ajutoortoqarnissaanut aarlerinaatillit	a) Paaaffimmi sulisut sulinerminni avatangiisaat pillugit pilersaarusionerqartut aamma atuutsinneqalissapput. b) Paaaffimmi sulinermi avatangiisit nakkutiginneqataasussanik siunnersuisartunillu isumannaallisaanermik sulialinnik eqimattanik pilersitsisoqassaaq, taakkualu sulisunik peqateqassallutik. c) Paaaffimmi sulisut tamarmik isumannaallisaanermut upalungaarsimanermullu tunngasunik ilinniartinneqassapput. d) Assartuineramik sullissisussat (Air Greenland, sulisunut angallatit attartugassat il.il.) isumannaallisaanermi piumasaqaataasunik, iliuseqarnissamut piffissarititaasunik il.il. isumaqatigiissuteqarfigineranni piumasaqaateqarfigineqassapput, ajutoortoqarsinnaanera annikillisarinarlugu, ajutoortoqartillugu piffissap

	naammaginartup atorneqarnissaa, pīiaaffimmi ajutoortoqartillugu upalungaarsimatitat annaasiniarnissaat il.il. pissutigalugit. e) Ingerlatsinermut angallatillu angalanissaannut siumungaaq qullersanik kalerriisoqartassaaq. f) Pinartumik pisoqartillugu kiisalu upalungaarsimanermi pilersaarutit piareersarneqassapput, Kalaallit Nunaanni upalungaarsimaneq pillugu ataatsimiititaq Kalaallit Nunaannilu suliffeqarfiit angisuut allat peqatigalugit.
Pīiaaffimmi sulisut peqqissusaat	a) Maskiinat pujorallertarnerat nipiliornerallu annikillisarneqarluni aqunneqassaaq, tassa imermik serpalittaatinik, nipikillisaatinik. Sulisut pujoralammut nipiliornermullu illersuutissanik tuniorarneqassapput, tassa soorlu siutinut militsissutinik, kiinarpannik pujoralammut illersuutinik. b) Sulilingginnermi peqqissuseq misissorneqassaaq, sulisut atoqatigiinnikkut tunillaattartunik nappaaterqannginnerat (STD) imaluunniit tuberkulosemik (TB) nappaateqannginnerat qulakkeerniarlugu.
Kulturikkut ppinngortitamilu eriagisat	
Sumiiffiit oqaluttuarisaanermut kulturikkullu eriagisat	a) Itsarnitsanik sunniisinnaaneq nalilersorniarlugu, Kalaallit Nunaanni Katersungaasivik Allagaateqarfillu saaffigineqassapput, annertunerusumik misissuinissaq nalunaarsuinissarlu siunertaralugit.

11.1 Innuttaasut Peqataatinneqarnerat

2014-imi Inatsisartut Aatsitassanut Ikummatissanullu Inatsit allanngortippaat, tamanna isumaqarpoq, tamanut ammasumik tusarniaarnermut malittarisassat nutaat atulersinneqartut juuli, 2014-imi. Tamanna kinguneqarpoq, aatsitassarsiorlutik suliffeqarfissuit, Inuiaqatigiinnut Sunniutissanik Nalilersuineq (ISN) suliamik juuli, 2014-ip kingorna aallartitsisut suliniummik allaaserinninnermik nassiussissasut Inuiaqatigiinnut Sunniutissanik Nalilersuineq (ISN) nalunaarusiamik suliaqarnermut atatillugu. Suliniummik allaaserisaq tamanut ammasumik misissorneqassaaq, minnerpaamik ullunik 35-nik sivilissusilimmik – taaneqartartoq suliniummik “Tusarniaaqqaarneq”. Kisiannili Ironbarkip Inuiaqatigiinnut Sunniutissanik Nalilersuineq (ISN) suliaralugu aallartimmagu juli 2014 sioqqulugu “Tusarniaaqqaarnermik” sunnertingillat (takuuk immikoortoq 5 aamma 9).

AIA-mit malittarisassat (2009) kiisalu sumiiffinni ilisimaneqartut naapertorlugit soqutigisaqaqatigiit Citronen Zink Suliniummut tunngasut paasissutissiissutigineqarput. Soqutigisaqaqatigiit 2010-mi oktobarimi ilisimasamik paasissutissinneqarput. Soqutigisaqaqatigiit Ironbarkillu sinniisuisa ataatsimiinnerat Greenland Venturemit aqqissuunneqarpoq, inuillu Kalaallit Nunaanniittut avataaneersunik oqarasuaatikkut ataatsimeeqateqarlutik. Citronen Fjordimi Suliariniakkap aallartinneqarnissaanut soqutigisaqaqatigiit assigiinngitsut kikkunerisa paasissutiginnissaat kiisalu paaaffiginiagaq pillugu isumaasa tusarnissaat, taakkua ataatsimeeqatiginerannut pissutaavoq. Kommunit KANUKOKA-mi ilaasortat sisamaasut isumaqatigiissutigaat, paaaffiususaaq kommunet arlaannaannulluunniit atanngimmat, innutaasunik ataatsimiititsisarnissaq pisariaqanngitsoq.

2010-mi soqutigisaqaqatigiit ataatsimiitinneranni saqqummiunneqartut pingaarnerit tassaapput, nunaqavissut sulisorineqarnissaat, atorfiit assigiinngitsut suut qanoq piginnaaneqarnissamik piumasaqaateqartitsinersut pillugit soqutigisaqaqatigiit apeqqutaat, assartuinissamut periarfissat, suliffeqarfiutillit nunaqavissut periarfissat kiisalu ilinniarfiit suleqatigineqarnissaat.

Decembari, 2013-imi aamma marsi 2014-ip akornanni, soqutigisaqaqatigiit pisunut malinnaatinneqartarput. Soqutigisaqaqatigiit malinnaatinneqarneranni suliariniakkap killiffia paasissutissiissutigineqartarpoq kiisalu soqutigisaqaqatigiit 2010-mi ataatsimiinnerat aallaavigalugu paasisat saqqummiunneqartarlutik. Taakkua saniatigut, suliariniakkap avinngarusimasumiinnera pissutigalugu, nunaqavissut (suliffissaqartitsineq kiisalu niuernikkut periarfissat) peqataatinneqarnerusinnaanerit pillugu siunnersuutit saqqummiunniarlugit, soqutigisaqaqatigiit aggersarneqarput.

Oqarasuaatikkut apersuisoqartinnagu aggersaassut kiisalu oqarasuaatikkut apeqqutiginiakkat akissutissarsiniarneqartut saqqummiunneqareermata, mikisualuit ilanngullugit suliariniakkamut tunngasut nassuiaatigineqarput. Apersuisarnerit kalaallisut imaluunniit qallunaatut ingerlanneqartarput (soqutigisaqaqatigiit piumasaat naapertorlugit).

2014-imi soqutigisaqaqatigiit ataatsimiitinneranni pingaarnertut sammeneqartut tassaapput peqqinnissamut tunngasut, Kalaallit Nunaanni qitiusumik assartuussisarfimmit piumasaqaatit, sanaartornermi nunaqavissut sulisorineqartussat amerlinerat. Kalaaliminernik paaaffiup pilersorneqarnissaata pingaartinneqarnera, attaveqaqatigiinnermut oqartussat ilassutaasumik ataatsimeeqatiginerisa pisariaqartinnerat, ilinniarfeqarfiit peqataatinneqarnissaat, soqutigisaqaqatigiit nunaqavissut (kommunit, GA-p, SIK-p il.il. sinniisuutitaat), kiisalu suliat soqutigineqarnerulernerat pillugu soqutigisaqaqatigiit annertunerusumik paasissutissinneqartarnissaat.